

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ІДЕЙ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ ДАВНЬОГО СВІТУ

Пангелова Наталія

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Аннотация

В статье приведены данные про возникновение и развитие идей физического воспитания в педагогической мысли Древнего мира. Определены факторы формирования и возникновения физического воспитания в первобытном обществе (биологическая потребность человека в движении; усложнение общественно-хозяйственной жизни первобытных людей; развитие абстрактного и логического мышления человека; развитие магических обрядов и верований; климатические условия). Установлено, что в первобытном обществе традиционные средства и способы воспитания и обучения, которые передавались из поколения в поколение, были первой исторической формой педагогического знания. Определены предпосылки формирования систем физического воспитания в рабовладельческих государствах. Ими были: формирование государственно-правовых форм регулирования общественной практики; развитие частной собственности; экономическое и социальное разделение населения; формирование привилегированного класса; формирование института рабства и наиболее бедных слоёв населения. Установлено, что педагогическая мысль как совокупность сформированных в обществе идей и знаний про целенаправленное, организованное воспитание (в том числе и физи-

ческое), возникло одновременно с практикой и вначале существовало непосредственно в ней.

Ключевые слова: педагогическая мысль, факторы формирования, физическое воспитание детей, первобытное и рабовладельческое общество.

Annotation

The article contains data on the formation and development of ideas of physical education of children in educational thought of the ancient world. The factors of formation and occurrence of physical education in a primitive society (biological human need for movement, complications of socio-economic life of primitive people, the development of abstract and of logical thought of a person, the development of magical rites and beliefs, climate conditions etc.) were determined. It was found that in a primitive society traditional ways and means of education and training that are passed from generation to generation, were the first historical form of pedagogical knowledge. Preconditions of formation of physical education in the slave states were outlined. They were: the formation of state-legal forms of regulation of social practice; development of private property; economic and social differentiation of the population; formation privileged class; formation the institution of slavery and the poorest groups of free people. It was established that pedagogical ideas as a set of ideas formed in the

community of ideas and knowledge about focused, organized education (including physical) occurred simultaneously with the first practice and there directly in it.

Keywords: pedagogical thought, factors of formation of physical education of children, primary and slave society

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни в українському суспільстві, процеси глобалізації та інформатизації зумовили збільшення ролі та значущості кожної особистості, успішності її індивідуального розвитку. Це зумовлює необхідність пошуку шляхів оптимізації навчання та виховання підростаючого покоління, зокрема дітей дошкільного віку.

Дошкільня – особливий період у житті людини, його вплив на становлення й розвиток особистості є беззаперечним.

Як зазначено в сучасних концепціях дошкільного виховання – це вік найшвидшого фізичного й психічного розвитку людини, початкового формування особистості, якостей і властивостей, які в подальшому визначатимуть різні сфери її життєдіяльності [3, 6].

З-поміж інших вікових періодів дошкільне дитинство вирізняється тим, що забезпечує загальний розвиток (в тому числі – і фізичний), як основу формування особистості. Під розвитком розуміємо процес і результат становлення особистості на основі її природних можливостей під впливом біологічних і соціальних чинників і, передусім, виховання.

Однією зі складових дошкільного виховання є фізичне, яке є історично одним з найдавніших напрямів цілеспрямованого виховного впливу на підростаюче покоління. Становлення теорії фізичного виховання дітей як науки відбулось набагато пізніше виникнення практики як соціального явища, що обумовлює необхідність вивчення вітчизняної і світової педагогічної спадщини, передумов виникнення і розвитку систем фізичного виховання з найдавніших часів до наших днів.

Знання про умови, фактори, рушійні сили і тенденції розвитку ідей про дошкільну освіту, розуміння педагогічних феноменів минулого дозволяє глибше

усвідомлювати, раціональніше вирішувати сучасні проблеми дошкільного фізичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблеми організації, змісту, методики проведення занять фізичними вправами з дітьми дошкільного віку були предметом дисертаційних досліджень А. А. Пивовара [8], А. В. Козіброди [2], В. В. Поліщука [9], Є. Г. Яхно [11], Н. Є. Пангелової [6]. Інтерес дослідників до проблем дошкільного фізичного виховання обумовлений низкою суперечностей між потребами суспільства у підвищенні рівня фізичного стану дітей і теперішнім станом фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільнятами.

У дослідженні проблеми оптимізації дошкільного фізичного виховання можна виділити декілька напрямів [4]:

I – вивчення можливостей інтеграції фізичного виховання з іншими видами виховної діяльності, тобто пошук і впровадження методик, що забезпечують одночасне удосконалення фізичних, інтелектуальних, психічних, моральних та естетичних якостей дитини, розвиток її креативних здібностей;

II – цілеспрямований розвиток та удосконалення окремих компонентів рухової функції дошкільнят;

III – розробка програм фізичного виховання з урахуванням індивідуальних особливостей фізичного стану, психіки та психомоторної активності дітей;

IV – укладання програм, спрямованих на профілактику певних захворювань та корекцію відхилень у стані здоров'я дітей дошкільного віку [2, 5, 10];

V – формування культури здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку, залучення до його цінностей;

VI – ознайомлення з досвідом дошкільного фізичного виховання інших країн [1, 4, 7];

VII – покращення підготовки майбутніх фахівців з фізичного

виховання дошкільників, а також вивчення проблеми наступності у системі фізичного виховання дошкільного навчального закладу та школи.

Що стосується розробки власне історичного напрямку проблематики становлення і розвитку фізичного виховання дітей дошкільного віку у педагогічній думці Давнього світу, то такі дослідження практично відсутні.

Мета – аналіз, узагальнення та систематизація даних літературних джерел щодо становлення і фізичного виховання дітей; визначення передумов їх розвитку у Давньому світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потреба готувати дітей до життя, передавати їм накопичений досвід виникла у людства у глибокій давнині. Виховання як феномен виникло на етапі освоєння людиною знарядь праці. Життя дітей тоді чи не з перших днів було включене у життя дорослих, які намагались передати їм свої навички виживання: використання знарядь праці, добування їжі, захисту від ворогів і хижаків, взаємодії з іншими людьми.

Праця людей доісторичних культур мала примітивний характер і була спрямована на використання біоресурсів землі. Існували найпростіші заняття у здобичі їжі малочисельних і практично не пов'язаних між собою спільнот людей. Члени цих спільнот переходили з місця на місце, шукаючи їжу (рослини, коріння, маленькі тварини), яку споживали, майже не обробляючи. Примітивне життя було спільним і мало тимчасовий характер.

Поступово у такому суспільстві виникають найпростіші форми виробничого господарства. У пошуках їжі люди починають полювати на диких звірів. Пізніше вони навчилися розводити домашніх тварин. Деякі спільноти стали культивувати дикі рослини. Але ще довгий час у соціальному просторі господарські процеси,

суспільне і родинне життя не були диференційовані. Найважливіші види духовної активності (релігія, мистецтво, наука, педагогіка та ін.) знаходились на етапі становлення і ще не були оформлені у самостійні галузі.

Ускладнення господарювання і колективних зв'язків супроводжувалося зміною мислення людей, збагаченням символів, образів, використанням забобонів і традицій, всього того, що відрізняє соціокультурне середовище від тваринної спільноти. Саме потреби реального буття давньої людини зумовили необхідність вироблення відповідних способів, прийомів передавання знань і умінь нащадкам. Виховання і навчання були невід'ємною частиною буденного життя.

Фізичне виховання як специфічна сфера суспільної діяльності, яке було виокремлено від фізичної праці, виникло 80 – 8 тис. років назад. Факторами формування передумов виникнення фізичного виховання у первісному суспільстві були: біологічна потреба людини у руховій активності; розвиток абстрактного і логічного мислення людини; ускладнення суспільно-господарського життя первісних людей; розвиток магічних обрядів і вірувань; кліматичні умови (рис. 1)

Суттєвою передумовою виникнення фізичного виховання були ігри і змагальні дії, які були дуже важливими у життєдіяльності людей первісного суспільства. Такі заняття і стали первинними формами фізичного виховання (рис. 2).

Змагальні дії були пов'язані з обрядом посвяти (ініціацією), яка була домінуючою формою виховання у первісному суспільстві. Статеві-вікові обряди посвячення були пов'язані з переходом юнаків і дівчат до дорослого життя. Перед тим вони повинні були оволодіти відповідними знаннями і навичками племінного життя, набуті необхідну фізичну і моральну зрілість.

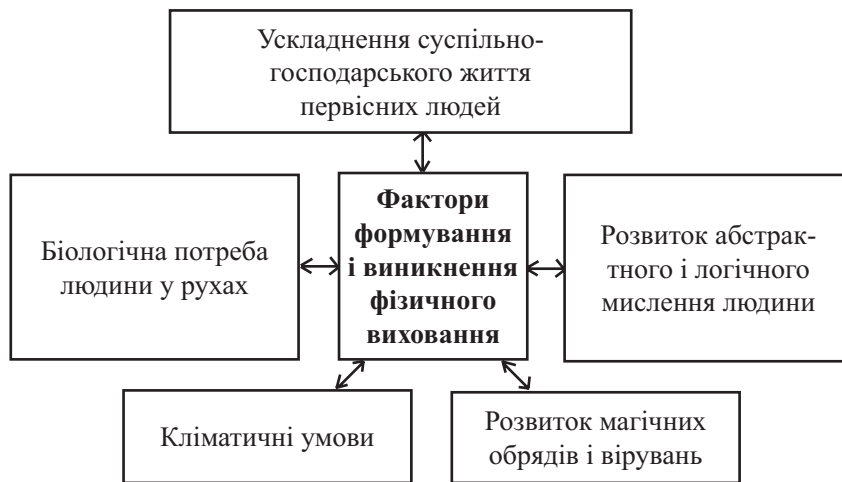

Рис. 1. Фактори формування і виникнення фізичного виховання у первісному суспільстві

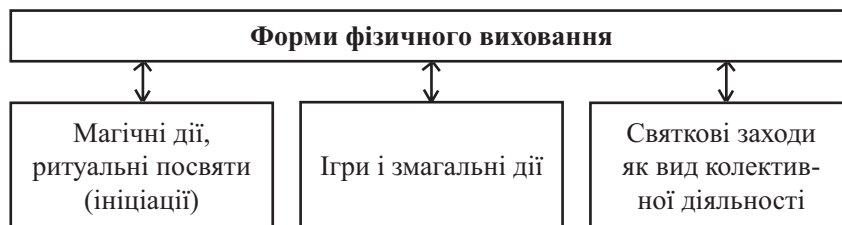

Рис. 2. Первинні форми фізичного виховання у первісному суспільстві

Готуючись до посвяти, юнаки ретельно тренувались, витримували заборони у харчуванні, суворо дисципліну, брали участь у полюванні. В ініціаціях широко використовувались різноманітні фізичні вправи та ігри (біг, стрибки, метання спису, різні види боротьби та ін.).

Отже, до арсеналу рухів, яким навчали молодь, почали входити вправи військової підготовки, що було необхідно для військової організації спільноти роду.

Разом з тим, елементи військових вправ широко використовувались у різноманітних іграх і розвагах. Так, у племенах Австралії застосовували метання бумерангу, ігри у м'яч однієї сестриці (супутність декількох родів) проти іншої, ігри з бігом, метаннями, стрільбою з луку, стрибками, різноманітними танцювальними рухами. У первісних народів Америки (індіанців, ескімосів та ін.)

були відомі ігри з метанням м'яча в ціль, біг на великі відстані, піднімання ваги (каменів), ритуальні ігри з м'ячем зі шкіри тюленя (ескімоси Гренландії). Первісні племена Африки широко застосовували у вихованні дітей, підлітків і юнаків фехтування на палицях, боротьбу, ігри з бігом і стрибками, вправи у розгойдуванні на ліанах з наступними стрибками. Цікаво, що деякі види первісних фізичних вправ у наш час мають велику популярність як екстремальні види розваг (наприклад «банжі-джампінг»).

У період розкладання родового суспільства і утворення племінної верхівки (8000-3000 рр. до н.е.) фізичні вправи та ігри, як засіб військово-фізичної підготовки, все частіше проводяться у формі прилюдних суспільних змагань. Ці змагання продовжують виконувати функції посвяти (ініціації), однак їх головним елементом

стає суперництво. Виникли постійні ритуальні центри проведення церемоній посвяти (Карнак (Бретань), Олімпія (Греція), Ваце (Загреб), Стоунхендж (Англія)), де ці змагання виконували також видовищну функцію.

Магічні, а також ігрові заняття, які були спрямовані на досягнення практичних результатів, одночасно дозволяли людям звільнитись від негативних станів (пасивності, втоми, страху), заряджали їх новою енергією. Всі учасники вірили у заклинання шамана, що не свідомо формувало у них почуття готовності до активних дій. Також досить ефективним був вплив на психіку людей музично-ударних інструментів і ритмічних рухів, які виконувались під цей супровід. Ще більш значущим був виховний ефект колективних ігор. Активна участь людини у подібних видах діяльності сприяла звільненню її психіки від напруги, застарілих комплексів, дозволяла відчувати готовність до подолання труднощів.

Існував ще один вид колективної активності, коли у суспільній психології, індивідуальній свідомості людей відбувались конструктивні зміни – свята. Звісно, свято існувало не у тому вигляді, який нам відомий. Свято відбувалось тоді, коли первісний колектив досягав значного успіху: вдале полювання, порятунок від природних катаклізмів, перемога над ворогом. Люди відчували радість, намагались швидше забути про пережите, зняти стрес. Щоб відзначити цю подію, вони влаштовували загальну трапезу, включались у колективні ігри та спілкування. Якщо подія повторювалась систематично, то таке свято ставало традицією.

Отже, виникнення виховання (у тому числі – фізичного) і освіти як педагогічних феноменів зумовлене появою системи соціального наслідування – передавання досвіду попередніх поколінь наступним. Із запровадженням

парних шлюбів, що прийшли на зміну статевої полігамії, пов'язане зародження домашньо-сімейного виховання дітей, яким стали перейматися батьки і родичі. Поступове ускладнення умов життя зумовило виділення самостійної суспільної функції виховання – ним починають займатись певні люди, як правило, найбільш шановні у племені.

Педагогіка як педагогічна думка, тобто сукупність сформованих у суспільстві ідей, знань про цілеспрямоване, організоване виховання відповідно до різних світоглядних, ідеологічних, наукових настанов виникла одночасно з практикою і спочатку існувала безпосередньо у ній.

У первісному суспільстві традиційні засоби і способи виховання та навчання, які передавались від покоління до покоління, були першою історичною формою педагогічного знання. Традиції виховання і навчання, що зберігалися у колективній свідомості племінного суспільства, містили у собі певні дотеоретичні уявлення про способи досягнення педагогічних цілей.

У IV-III тис. до н.е. у результаті нових суспільних відносин на зміну первісному суспільству приходить рабовласницьке суспільство – перша класова суспіль-

но-економічна формація. Окремі народи, створивши землеробські та скотарські поселення, досягають рівня урбанізації. У практиці господарства з'являються найпростіші елементи товарно-ринкових відносин, що поглиблює розподіл праці, формує великі сфери господарчої практики – сільське господарство, торгівлю, ремесла та ін.

У цей час з'являються більш системні концепції виховання, які, крім загальнопедагогічних ідей, охоплювали і виховну проблематику раннього дитинства. Умови, мета, засоби виховання почали орієнтуватися на забезпечення диференційованого засвоєння культури. Освіта розвивалася відповідно до соціального та майнового становища. Фізична культура також набувала класового характеру. Панівний клас створив, у відповідності з рівнем матеріального життя суспільства і своєї ідеології, необхідні умови для виховання і військово-фізичної підготовки підростаючого покоління свого класу. Створювались спеціальні системи, в яких основна увага приділялась фізичному вихованню. Ці системи були спрямовані на те, щоб зміцнити рабовласницьку державу, дати військову і фізичну підготовку майбутнім воїнам-рабовласникам (рис. 3).

Рис. 3. Передумови формування системи фізичного виховання у рабовласницькому суспільстві (IV тис. до н.е. – сер. V ст.)

У рабовласницьку епоху зародилися елементи розподілу виховання на дошкільне і шкільне, що було пов'язане з тим, що у великих культурах цього періоду – у Стародавньому Єгипті, Месопотамії, Стародавній Індії, Стародавньому Китаї, а пізніше – у культурі античності (Стародавній Греції і Стародавньому Римі) виникли школи.

Як зазначає Т. І. Поніманська (2006), саме на ту пору припадає виникнення поняття «педагогіка» (грец. *paides* – дитя, *ago* – веду, виховую), яке трактувалось як дітоводіння, дітоводство. Дітоводом називали раба, котрий супроводжував нащадка свого повелителя до школи й зі школи додому, а згодом – раба, обов'язком якого був догляд і виховання дітей удома. Пізніше воно поширилося на людей, котрі професійно займалися навчанням і вихованням дітей: жреців (Вавилон, Єгипет, Сирія), найталановитіших громадян (Греція), державних чиновників (Рим).

Першими досягли значних успіхів в освіті Єгипет, Індія і Китай. З розповсюдженням рабовласництва в Єгипті у галузі соціальної ролі і структури фізичної культури відбулись важливі процеси перебудови. В результаті різноманітних реформ освіти фізичне виховання, яке спочатку було розповсюджене тільки у сім'ях родової верхівки, стало застосовуватись і в засіданнях, де готували чиновників і жреців. Створювались також училища для підготовки танцівниць храмів для містерії Ізиди-Осіріса-Гора.

Давня Індія була центром Південноазійської цивілізації, становлення якої почалось у другій половині II-го тис. до н.е. й особливо інтенсивно відбувалось протягом I тис. до н.е. Індуїстська педагогіка спиралася на уявлення, згідно з яким дитина осягає священний закон і обов'язок, справедливість та істинність у процесі навчання. У значній мірі

спрямованість фізичного виховання у Стародавній Індії визначали психосоматичні практики – ритуальна оздоровча гімнастика, самооборона без зброї, танці, система масажу. Саме у цей період закладаються основи системи йоги.

На теренах Індії існувала суворона система каст: священники («брахмани»), військові («кшатрії»), ремісники, торгівці («шудри») і недоторкані («парії») – нащадки рабів, люди, які виконували важку фізичну і брудну працю. Для кожної із цих каст існувала певна система фізичної підготовки, до якої залучались діти. Так, брахмани і кшатрії займались їздою верхи, вправами із зброєю, гімнастикою йога. У той же час, кшатрії вважали неприйнятним для себе заняття танцювальними вправами, а також використання різноманітних вправ з предметами. Для кшатріїв головне значення мала обов'язкова система військової підготовки: стрільба із луку, їзда верхи, фехтування, веслування, плавання. Представники провідних каст регулярно брали участь у змаганнях, які проводили на честь різноманітних свят. У VII-VI ст. до н.е. в Індії існував культ гри на дошках. Серед них виділялась гра «чотарунга», яка пізніше була модифікована у шахи. Таким чином, розвиток фізичного виховання у Стародавній Індії знаходився під сильним впливом культурної практики, а його форми і засоби були суворо обумовлені належністю дитини до тієї або іншої соціальної групи (касти).

У I-му тис. до н.е. інтенсивно формувалася Далекосхідна цивілізація, що зародилася на території Давнього Китаю. Ідеологічно її репрезентувало конфуціанство – вчення давньокитайського мислителя Конфуція (прибл. 551-479 рр. до н.е.), що містить міркування про стосунки батьків і дітей, які повинні бути прийнятні добротворенням і високою моральністю.

Йдеться в цьому вченні і про роль прикладу дорослих у вихованні дітей, справедливих дій щодо них, значущості сім'ї у вихованні дитини. Конфуцій вказував на необхідність державної підтримки освіти, у тому числі розвитку за допомогою держави широкої мережі шкіл для масового навчання.

Великий вплив на суспільну значущість фізичної культури у Давньому Китаї здійснили прагматичні природно-філософські погляди і медичні знання, які були отримані емпіричним шляхом. За допомогою методів лікування з використанням рухів була отримана можливість здійснювати суттєвий вплив на функціонування організму людини.

Під час панування першої династії – Шан (XIV-XI ст. до н.е.) були систематизовані лікувально-терапевтичні рухи і вправи військової підготовки. У цей період основу військово-фізичної підготовки складала змагання на колісницях, стрільба із луку, полювання, метання спису і рукопашний бій без зброї.

Стародавня фізична культура досягла розквіту під час панування династії Чжоу (XI-III ст. до н.е.). Відносно самостійні центри поселення об'єднаної імперії створювали сприятливі умови, які були аналогічні тим, що були в античних полісах. Подібно до «каллогатії» античних греків, у Давньому Китаї також склалась власна система ідеалів у галузі фізичного виховання, яка знайшла свій вираз у принципі «сань мей». У відповідності з цим принципом «сань» був виразом внутрішньої, а «мей» – зовнішньої досконалості.

Ця система ідеалів знайшла свій відображення у «Вченні про вигодовування життя» («Яншенсюе») котре сформувалось як цілісна система знань про вдосконалення організму людини. Це вчення охоплювало різноманітні галузі людської діяльності: медицину, педагогіку, оздоровлення

засобами фізичних вправ, військового мистецтва та ін. Системи оздоровчих фізичних вправ дозволяли використовувати приховані резерви організму людини, розвивати її психофізичні якості у гармонії з природою.

Більш зорієнтованими на проблеми педагогіки як реальної практики були мислителі античного світу, яким належать перші спроби вікової періодизації навчання і виховання, відповідного добору змісту, застосування форм і методів виховного впливу.

На цю пору припадають перші спроби системного погляду на виховання дітей у дошкільному віці з урахуванням його значущості для всього подальшого життя людини. Йшлося про фізичний розвиток дитини, формування навичок мовлення, підготовку до системного навчання у школі.

Перші спроби наукового підходу до виховання знаходимо у працях Сократа (469-399 рр. до н.е.), Демокрита (460-370 рр. до н.е.), Платона (427-347 рр. до н.е.), Аристотеля (384-322 рр. до н.е.), Квінтіліана (35-96 рр. до н.е.) та ін.

Так, Платон вперше визначив зміст понять «виховання» і «навчання», їх вплив на суспільство. Здійснення виховних функцій він розглядав у єдності з ідеєю раннього виховання дітей у статусі вільних громадян, які змалку охоплені системою спеціальних державних закладів.

Платон обґрунтував теорію гармонійного розвитку духовних і фізичних якостей. Платон був прибічником спартанської системи виховання молоді із значним розширенням її у межах розумової освіти. За системою Платона діти дошкільного віку повинні займатись іграми на майданчиках, з 12 до 16 років відвідувати школи гімнастики – палестру, наступні два роки проходити військово-гімнастичну підготовку в ефебії. Система Платона переслідувала мету всебічного виховання соці-

альних груп філософів і військових, які зневажливо відносились до фізичної праці. Платон висловлював доцільні міркування щодо дошкільного виховання, послідовності державної системи виховання. Він вважав, що розумове і фізичне виховання дає позитивний ефект тоді, коли молодь буде вести стриманий спосіб життя із збереженням правил гігієнічного характеру.

Аристотель розглядав дошкільний вік як особливо важливий етап у формуванні особистості. Відомо, що Аристотель був вихователем Олександра Македонського і видатним вченим, послідовником Платона. Вчення Аристотеля про діалектику є досить актуальним і сьогодні. Він висунув теорію про єдність форми і змісту, про розвиток всього, що існує. За Аристотелем тіло і душа людини взаємозв'язані. Трьом видам душі (рослинної, вольової і розумної) відповідають три види виховання: фізичне, моральне і розумове. Фізичне виховання повинно передувати розумовому. У трактаті «Політика» Аристотель наголошує, що «... хлопчиків потрібно (перш за все) віддавати у руки вчителів гімнастики і педотрибів: перші наведуть у належний стан їх організми, а другі будуть спрямовувати відповідним чином їх заняття гімнастикою». Аристотель, на відміну від Платона, не був прихильником спартанської системи виховання за її зайву суворість і важкі вправи. Він виступав проти того, щоб гімнастичній освіті надавали «атлетичний» напрям, оскільки це заважає природному розвитку дітей.

Сократ вказував на те, що міцне здоров'я людини, яке формується у ранньому віці, у подальшому житті буде оберігати її від багатьох негараздів.

Філософ-матеріаліст Демокрит відмічав, що вправління тіла має більше значення для формування людини, ніж її природні дані.

Пізніше Квінтіліан наголошував на значенні виховного впливу дорослих, передусім, батьків, годувальниці, педагогів на дитину в ранньому і дошкільному віці. Він вказував на необхідність фізичного розвитку дітей, ознайомлення з навколишнім світом, підкреслюючи важливість позитивних емоцій у формуванні їхнього життєвого досвіду.

Загалом дошкільне виховання (у тому числі – і фізичне) в античному світі виявлялось у двох системах: спартанської та афінської.

Спарта була консервативною, олігархічно-військовою державою. Тому в основі спартанської системи виховання була ідея виховання юнака, сильного духом, фізично розвинутого воїна. Виховання хлопчиків було справою державною, яка суворо регламентувалась і контролювалась. Суспільне виховання розпочиналось з перших днів життя. Новонароджених оглядали геронти (старійшини). Хворим і слабким дітям право на життя не давали, а здорових малюків віддавали годувальницям. Годувальниці були першими професійними вихователками у Давній Греції. Вони привчали дітей до життя у суворих умовах: не боятися темряви, виявляти помірність в їжі, не вередувати і не плакати від болю, холоду та ін. Державне навчання, яке було розраховано на 12 років, розпочиналось із 7-річного віку. Воно складалося із системи військової підготовки і включало фізичні вправи, гімнастику, змагання, навчальні походи, полювання та ін. Інтелектуальному вихованню приділялось мало уваги – спартіати ледь вмели читати і писати.

У демократичних Афінах склалася зовсім інша система виховання, яка була спрямована на гармонійний розвиток особистості дитини («каллоготія»). Вихованню моральних, розумових і фізичних якостей людини приді-

лялось однакова увага. Дітей навчали читанню, письму, лічбі, гри на музичних інструментах (кіфари, лірі). Особливе значення приділялося залученню дитини до мистецтва, культури. У програмі органічно поєднувалися поезія, танці, музика, читання класичної літератури (твори Гомера, Езопа, Софокла та ін.). Вихованню тіла сприяли заняття гімнастикою, а також участь у змаганнях («атлетика»).

У системах фізичного виховання Давньої Греції використовувалась велика кількість засобів у вигляді фізичних вправ, методів, організаційних форм, які можна об'єднати під загальною назвою «гімнастика». За своїм змістом стародавня гімнастика поділялась на три розділи: палестрику, орхестрику та ігри.

Основою палестрики було п'ятиборство (пентатлон), яке складалось з бігу, стрибків у довжину, метання спису і диску, боротьби. У п'ятиборстві знайшла своє відображення ідея всебічного розвитку громадянина за допомогою вправ, які розвивають швидкість, силу, спритність і витривалість. До палестрики відносились також плавання, фехтування, їзда верхи, стрільба із луку.

Ігри складали розділ гімнастики, який найчастіше використовували під час занять з дітьми. Це були різноманітні ігри з м'ячем, утриманням рівноваги, бігом. Різноманітні ігри відображали особливості існування того чи іншого полісу.

Орхестрика включала в себе різні вправи для розвитку пластичності. Ці вправи часто використовувались як підготовчі для оволодіння вправами палестрики. До орхестрики входили також багаточисельні танці, які відігравали значну роль у Греції при здійсненні культових обрядів і видовищ.

Багато уваги приділялось гігієні. Зверталась увага на правильне дихання і загартування, тому діти виконували фізичні вправи

на сонці і в затишку, під час сильного вітру. Застосувався також масаж.

Таким чином, гімнастика як сукупність засобів всебічного фізичного розвитку і оздоровлення дітей і молоді, займала у Давній Греції важливе місце у системах виховання рабовласників різних старогрецьких держав (полісів). Загальним в цих системах була їх чітка класова спрямованість, досконалість організації виховного процесу, значна ефективність у реалізації соціальних потреб.

На відміну від Стародавньої Греції, де підготовка майбутнього воїна-рабовласника здійснювалась у спеціальних закладах, у Стародавньому Римі виховання зберегло домашній характер. До вступу в армію римські юнаки знаходились у сім'ї, у колі своїх однолітків. Засобами їх фізичного виховання були різноманітні старовинні ігри і вправи. Старші хлопчики вправлялись переважно у бігу, метаннях, боротьбі, фехтуванні. Діти з патриціанських родин багато часу приділяли вправам в їзді верхи. Батьки відповідали за військово-фізичне виховання підростаючого покоління.

Висновки

Отже, у давні часи (період до н.е.) людство накопичило багатий досвід педагогічної діяльності, виховання підростаючого покоління. Видатні мислителі, філософи античності розмірковуючи над проблемами природи людини, шляхах її вдосконалення, сформулювали перші педагогічні ідеї, положення, рекомендації про виховання і навчання дітей і підлітків. Висловлювання давніх філософів, які зберегла для нас історія, їх праці, що дійшли до наших днів, ще не можна назвати педагогічними теоріями, віднести до галузі науки. Самі філософи дивились на педагогіку як на мистецтво вести дитину по життю. Тим не менш, необхідно відміти-

ти, що перші педагогічні погляди з'явилися у надрах філософії і були передумовами становлення педагогіки як науки.

Література:

1. Волкова С. С. Фізичне виховання дітей 5-7 років у спортивно-оздоровчих установах Сполучених Штатів Америки /С. С. Волкова, О. В. Віндюк //Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2011. – №1. – С.21-23.
2. Козіброда Л. В. Організаційно-методичні аспекти фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку з відхиленнями у стані здоров'я: дис.... канд. наук з фіз. вих. і спорту / Л. В. Козіброда. – Львів, 2006. – 179 с.
3. Концепція державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошкільне виховання. – 2010. – № 9. – С.3-4.
4. Круцевич Т. Ю. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми 3-6 років у дошкільних закладах за кордоном / Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова //Спортивний вісник Придніпров'я. – 2011. – №2. – С.156-164.
5. Маляр Н. С. Організаційно-методичні основи превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку: автореф... дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 – фіз. культ., фіз. вих. різних груп населення /Н. С. Маляр. – Львів, 2014. – 20 с.
6. Пангелова Н. Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф... дисерт. доктора наук із фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 – фіз. культ., фіз. вих. різних груп населення / Н. Є. Пангелова. – Київ, 2014. – 39 с.

7. Пасічник В. Особливості фізичного виховання дітей дошкільного віку та учнів загальноосвітніх шкіл Польщі у 70-80-х рр.. ХХ століття / В. Пасічник // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2007. – №2-3. – С. 49-53.
8. Пивовар А. А. Поєднаний розвиток фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання: дисерт... канд. наук з фізичного виховання і спорту / А. А. Пивовар. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – 210 с.
9. Поліщук В. В. Розвиток рухових і розумових здібностей дітей 5-го і 6-го років життя в процесі фізичного виховання засобами дошкільного туризму: автореф... дис. канд. фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 «Фіз. культ., фіз. вих. різних груп населення» / В. В. Поліщук. – Львів, 2008. – 21с.
10. Тупчій Н. А. Режими рухової активності дітей 5-6 років із різним рівнем фізичного стану: автореф... дисерт.канд. наук із фіз. вих. і спорту / Н. А. Тупчій. – К., 2001. – 17 с.
11. Яхно Є. Г. Комплексний розвиток фізичних і моральних якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: дис.... канд. з фіз.вих. і спорту: спец. 24.00.02 – Фіз. культ., фіз. вих. різних груп населення / Є. Г. Яхно. – Дніпропетровськ, 2011. – 317 с.

